

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Janar Kummits
PK101

**KORRAKAITSEPOLITSEIAMETNIKE VASTU SUUNATUD
RÜNNETE MÕJU**

Lõputöö

Juhendaja:
lektor Uno Traat

Tallinn 2012

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

| | |
|---|---|
| Kolledž: Politsei- ja Piirivalvekolledž | Kuu ja aasta: mai 2012 |
| Töö pealkiri eesti keeles: Korrakaitsepolitseiametnike vastu suunatud rünnete mõju | |
| Töö pealkiri võõrkeeles: Impact of attacks against public order police officers | |
| Töö autor: Janar Kummits | Ei ole nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. |
| Allkiri: | |
| <p>Lühikokkuvõte: Lõputöö maht on 50 lehekülge, millele on lisatud kolm lisa kogumahuga 28 lehekülge. Töö kirjutamisel on kasutatud 12 allikat. Käesolev lõputöö kuulub viktimoloogia valdkonda ning selle eesmärgiks on anda teoreetiline ülevaade viktimisatsiooni mõistest ja olemusest, viktimisatsiooni uurimise olemusest, sisust ja liikidest ning hinnata Eesti korrakaitsepolitseiametnike vastu toimepandud rünnete mõju ja ulatust. Uurimismeetodiks valiti ankeetküsitlus ja dokumendi analüüs. Püstitati uurimisküsimused: 1) kui sagedased on korrakaitsepolitseiametnike vastu suunatud rünned? 2) millistes situatsioonides rünnatakse korrakaitsepolitseiametnikke kõige sagedamini? 3) millised on korrakaitsepolitseiametnike vastu suunatud rünnete tagajärjed? 4) kuidas on rünnete tagajärgedega tegeletud? Ankeetküsitluses osales 391 vältitööd tegevat korrakaitsepolitseiametnikku. Uurimuse tulemusena on tuvastatud, et ründe ohvriks sattumine Eesti politseis on sagedane, kuid selle tase on langemas. Probleemne on rünnetest teatamine, kuna seda teevad vaid vähesed. Rünnete tagajärjel saadavate vigastuste ja kannatuste raskusaste on samuti pigem leevenemas. Levinuimateks ründe situatsioonideks on avaliku korra rikkujaga ja alkoholihoobes isikuga tegelemine, peretülide lahendamine, liikluskontrolli teostamine ja narkojoobes isikuga tegelemine. Ülekaalukalt on juhtimas verbaalsed rünned ja füüsilised rünned, millega ei teki kehavigastusi. Ründe ohvriks sattunud korrakaitsepolitseiametnikud on rünnetest häiritud ning need mõjutavad neid pigem psühholoogiliselt, soodustades stressi teket. Korrakaitsepolitseiametnikud ootavad nii organisatsiooni kui ka juhtkonna suhtumise muutumist ning rünnete tõsiduse teadvustamist. Samuti oodatakse nende õiguste suuremat kaitset nende vastu toimepandud kuritegude menetlemisel ja seeläbi ühiskonnale konkreetse ründeid tauniva sõnumi saatmisel. Uurimuse tulemusest lähtuvalt tehti 6 ettepanekut, millised aitaksid vähendada rünnete ulatust ja mõju.</p> | |
| Võtmesõnad: korrakaitsepolitseiametnik, viktimisatsioon, latentne kuritegu, stressi mõju, füüsiline rünne, verbaalne rünne | |
| Võõrkeelsed võtmesõnad: public order police officers, victimisation, latent crime, influence of stress, physical assault, verbal assault | |
| Säilitamise koht: - | |
| Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: | Allkiri: |
| Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: | Allkiri: |

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö kuulub viktimoloogia valdkonda ning selle eesmärgiks on anda teoreetiline ülevaade viktimisatsiooni mõistest ja olemusest, viktimisatsiooni uurimise olemusest, sisust ja liikidest ning hinnata Eesti korrakaitsepolitsei ametnike vastu toimepandud rünnete mõju ja ulatust.

Viktimisatsioon on oma definitsiooni kohaselt iseloomustatav kui füüsiline, emotsionaalne ja materiaalne kahju, mida kogeb politseiametnik peale tema vastu suunatud vaenulikku tegevust. Lisaks ründega tekitatud esmasele füüsilisele, emotsionaalsele ja materiaalsele kahjule, tuleb silmas pidada ka ülekohtust, häbitundest ja isoleeritusest tingitud sekundaarset viktimisatsiooni, mis väljendab ühiskonna hoolimatust ohvriks langenud isiku suhtes. Korrakaitsepolitsei ametnike tööülesannete täitmisest tulenevalt ohvriks langemine on üks spetsiifilisemaid situatsioone, mis erineb paljuski tavakodanikke hõlmavatest olukordadest.

Politseiteaduslike uurimuste tulemusena on selgunud, et stressirohkes keskkonnas töötavad politseiametnikud ei muutu mitte ainult küünilisemaks, kurnatumaks ja rahulolematumaks, vaid nad kannatavad lisaks sellele sageli ka kõrge vererõhu, suurenenud tubaka- ja alkohoolsete toodete tarbimise ning peresiseste probleemide käes. Lisaks eeltoodule on täheldatud, et kõrgenenud stress omab negatiivset mõju politsei organisatsioonile ja politseitöö kvaliteedile, millega seatakse ohtu politsei ja ühiskonna vaheliste suhete tasakaal. Samuti on peetud tööalast stressi üheks võimalikuks politseiniku käitumise agressiivsemaks muutumise ja liigse vägivalla kasutamise riskiteguriks.

Politseiametnike vastu suunatud rünned on latentne kuritegu, kuna suur hulk politseinike ei pea senini vajalikuks ametlikku käiku anda, kartuses saada häbistatud kaaskolleegide või kolmandate isikute poolt. Samuti püütakse endale sisendada, et konfliktsituatsioonid ei oma mõju ning nendega ei ole vaja tegeleda. Taoline ennastohverdav käitumine ja mõttelaad suurendab pikemas perspektiivis eelkõige viktimisatsiooni psüühilisi tagajärgi, millest hilisemas staadiumis ei ole enam sedavõrd lihtne taastuda.

Korralduspoliitsemietnike vastu suunatud rünnete mõju hindamiseks püstitati lõputöös uurimisküsimused: 1) kui sagedased on korralduspoliitsemietnike vastu suunatud rünned? 2) millistes olukordades rünnatakse korralduspoliitsemietnikke kõige sagedamini? 3) millised on korralduspoliitsemietnike vastu suunatud rünnete tagajärjed? 4) kuidas on rünnete tagajärgedega tegeletud?

Lõputöös püstitatud uurimisküsimustele vastuste saamiseks valiti uurimismeetodiks ankeetküsitlus ja dokumendi analüüs. Ankeetküsitlusest võttis osa 391 korralduspoliitsemietnikku, mis on hinnanguliselt 30% kõikidest välitööd tegevatest korralduspoliitsemietnikest, kinnitades uurimuse esinduslikkust.

Korralduspoliitsemietnike suhtes toimepandud rünnete mõju ja ulatuse hindamiseks anti lõputöös uurimistöö tulemuste põhjal ülevaade rünnete sagedusest, sageduse muutumisest viimase kolme aasta jooksul ja rünnetest teatamise ulatusest, rünnetest mitteteatamise põhjustest ja olemusest. Uurimusest nähtus, et korralduspoliitsemietnike rünned on levinud ning valdav osa neist on oma teenistuse jooksul (tööl ajal 62,1% ja vabal ajal 12,8%) ründe ohvriks sattunud. Samuti selgus uurimusest, et rünnete sagedus on langemas. Kuna rünnetest teatatakse korralduspoliitsemietnike poolt vaid vähesel määral, siis on ametlikud statistilised andmed tugevalt moonutatud ning ei kajasta tegelikku olukorda ega rünnete reaalsel arvu. Seega võib järeldada, et rünnete arv on küll vähenemas, kuid tase, millisel see toimub, on oluliselt kõrgem. Valdavalt jäetakse teatamata verbaalsetest rünnetest ja kergemate tagajärgedega füüsilistest rünnetest. Samas ei puudu vähesel määral mitteteatamine ka raskemate tagajärgedega lõppenud füüsiliste rünnete korral. Rünnetest mitteteatamise olulisim põhjus on asjaolu, et verbaalsete rünnete korral ei peeta ennast ohvriks. Samuti ei peeta vajalikuks teatada füüsilistest rünnetest, millega vigastusi ei saadud. Mitteteatamist on oluliselt soodustanud, kas ülemuste ja organisatsiooni vähene huvi ning toetuse väljendamine. Samuti põhjustab mitteteatamise suurenemist menetluslik lähenemine rünnete lahendamisel. Nimelt lõpetatakse ohvriks langenud korralduspoliitsemietnike hinnangul ründaja suhtes alustatud kriminaalasju liiga kergekäeliselt ja neile ei mõisteta kohtute poolt piisavalt karistusi.

Uurimistöö tulemuste põhjal anti ka ülevaade korralduspoliitsemietnike vastu toimepandud rünnete olukordadest, rünnete toimumise kohtadest, rünnete sisust ja olukordade ründeni kulgemise põhjustest, rünnete tagajärgedest, sh rünnete tagajärjel saadud vigastustest ja kannatustest ning tagajärgede raskusastme muutumisest. Saadud tulemustest nähtus, et enim ründeid toimub alkoholihoobes isikutega (54,7%) ja avaliku korra rikkujaga tegelemisel (40,4%).

Mõnevõrra vähem on ründeid esinenud peretülide lahendamisel (25,3%), liikluskontrolli teostamise käigus (24%) ja narkojoobes isikuga tegelemisel (11,2%). Valdavas osas toimuvad ründed avalikus kohas välitingimustes (57,8%) ja korteris või eramajas (29,7%). Mõnevõrra vähem leiab rünne aset muus avalikus hoones (22,8%), politsei sõidukis (20,2%) ja politseiasutuse ruumis (18,9%). Rünnete sisu osas on ülekaaluka osa verbaalsel solvamisel (66,5%), millele järgnevad ähvardamised kehavigastuste tekitamisega nii käte, jalgade kui ka muude mitte külme- ega tulirelvana käsitletavate esemetega. Sageduselt järgnevad füüsiliste rünnetena kätega, jalgadega ja muude esemetega löömised ning korrakaitsepolitsei ametniku peale sülitamised. Vähemal määral esineb veel külme- ja tulirelvaga vigastamisega ähvardamist ning ähvarduse reaalse täideviimiseni jõuti vaid mõnel korral. Eelpool nimetatud rünnete tagajärjel saadi valdavalt vaimseid kannatusi ning lõhuti ning rikuti varustust ja riietust. Ligikaudu iga neljas küsimustele vastanud korrakaitsepolitsei ametnik sai ründe tagajärjel kergeid tervisekahjustusi.

Uurimistöö tulemustest nähtub, et rünnete iseloom ja raskusaste on viimase kolme aasta jooksul nii verbaalsete kui ka füüsiliste rünnete puhul muutumas pigem kergemaks.

Lisaks eeltoodule anti ülevaade rünnete mõjust korrakaitsepolitsei ametnike töö ja isikliku elu osas. Kajastati ka sekundaarse viktimisatsiooni seisukohalt olulise aspektina rünnete korral pereliikmete, kolleegide ja ülemuste käitumist. Samuti anti ülevaade rünnete tagajärgedega tegelemise osas, sh rünnete vähenemiseks vajalikest muudatustest, töökoha poolt tagajärgede leevendamiseks pakutavatest võimalustest, nende olemasolust informeeritusest, pakutavate võimaluste kasutamisest, nendest loobumise põhjustest ning töökohas rünnete vältimiseks arutelude, koosolekute ja koolituste läbiviimisest. Uurimistöö tulemusena selgus, et valdavalt ei rääkinud ründe ohvriks langenud korrakaitsepolitsei ametnikud sellest oma pereliikmetele. Kui pereliikmeid sündmusest teavitati, siis avaldasid viimased pigem toetust. Negatiivset suhtumist esines vaid vähestel kordadel. Kolleegide ja ülemuste käitumisest nähtub, et valdavalt mõisteti ründaja tegevus hukka ning vähesel määral ka toetati ründe ohvrit. Negatiivsete aspektidena võib välja tuua asjaolud, et rünnetest ei tehta tihti peale välja, süüdistatakse selle toimumises ohvrit ning mõningatel kordadel koguni mõnitatakse ja naerdakse ohvri üle. Süvenenud on ka ülemuste poolne arvamus, et ründed on igapäevane loomulik töö osa ning et nende kannatuste talumine on töötasu hulka arvestatud.

Uurimistöös osalenud korrakaitsepolitsei ametnike endi hinnangul on rünnete vähendamiseks vajalik eelkõige karmistada sanktsioone ning suurendada kohtute poolt määratavaid karistusi, rakendades neid koheselt koos avalikkuse teavitamisega. Samuti on selgunud vajadus suurendada praktiliste ja

teoreetiliste koolituste ning viktimisatsiooni teadvustamiseks läbiviidavate asutusesiseste arutelude ja koosolekute arvu. Olulisemate vajalike muudatustena nähti juhtkonna konkreetsemat tegevust rünnetest lähtuvalt vajalike töökorralduslike muudatuste tegemisel ja koolituste planeerimisel. Vähesel määral nähti vajadust ka uutele töötajatele juhendajate määramiseks, taktikareeglite muutmiseks ja täiendava varustuse soetamiseks. Lisaks eeltoodule peeti vajalikuks organisatsiooni rünnetes suhtumise muutmist, mille all mõisteti eelkõige ründega seonduvate kriminaalasjade menetlejate resoluutsemat käitumist ründaja suhtes, selle asemel, et suhtutaks irooniaga ründe ohvrise. Samalaadset suhtumise muutmise vajalikkust peeti vajalikuks ka sisekontrolli töötajate osas. Kõigilt neilt ootavad ründe ohvriks sattunud korrakaitsepolitseiametnikud pigem toetust kui halvustavat või ükskõikset käitumist.

Uurimustööst nähtus, et kannatuste leevendamiseks töökoha poolt piisavaid võimalusi ei pakuta ning tihti ei tunta ründe ohvri käekäigu suhtes mingit huvi. Peamiselt on tulnud loota kolleegide ja ülemuste vähesele toetusele. Töökoha poolt kannatuste leevendamiseks pakutavate võimaluste kasutamist takistab oluliselt ka asjaolu, et korrakaitsepolitseiametnikud ei ole nendest valdavalt teadlikud. Samuti ei kasutata neid võimalusi, kuna ei peeta nende suhtes toimepandud ründeid piisavalt tõsiseks või ei usuta nende efektiivsusesse. Mõningatel kordadel ei ole valehäbit tingituna abi saamiseks töökoha poole pöördunud, kuna ei soovitud näidata, et rünne neid sedavõrd mõjutas. Pakutavaid võimalusi on kasutatud pigem raskemate tagajärgedega rünnete korral.

Rünnete vältimise teemadel toimuvate koolituste, koosolekute ja arutelude toimumise analüüsimisel selgus, et neid toimub vaid vähesel määral ning valdava osa on katnud kolleegidega omavaheline suhtlemine.

Korrakaitsepolitseiametnike suhtes toimepandud rünnete mõju ja ulatuse hindamise põhjal tehti lõputöös rünnete vähendamise eesmärgil järgnevad ettepanekud:

1. Isikkoosseisu teadlikkuse tõstmine ja arusaamade muutmine ründe ohvriks sattumise tõsiduse teadvustamiseks läbi asutusesiseste arutelude, koosolekute ja koolituste;
2. Politsei- ja Piirivalveameti ning prokuratuuri koostöös rünnetega seonduvate kriminaalasjade prioriteediks seadmine ja menetlemiseks vajalike suuniste väljatöötamine;
3. Kaaluda KarS § 274 alusel võimuesindaja solvamise ja laimamise eest kriminaalkorras karistamise asendamist väärteokorras vastutusele võtmisega;
4. Pöörata suuremat tähelepanu ohvriks langenud korrakaitsepolitseiametnike ründest tulenevatele tagajärgedele ja nende leevendamisele, tõstes isikkoosseisu teadmisi töökoha poolt pakutavatest võimalustest;

5. Analüüsida jooksvalt rünnete toimumise situatsioone ning nendest lähtuvalt vajaduse ilmnemisel teha muudatusi taktikareeglites;
6. Viia 3-4 aastase intervalliga läbi samalaadseid korrakaitsepolitseiametnike endi hinnanguid kajastavaid uurimusi, saamaks seeläbi tagasisidet tehtud muudatuste efektiivsusest.